

14. Serédi bíborosnak a Sztójay- és a Szálasi-időkben játszott szerepét erősen rokonszenvező beállításban, az üldözötteket támogató álláspontját külön kiemelve ismerteti Meszlényi Antal, *A magyar katolikus egyház és az emberi jogok védelme* c. kötetben írt három cikkében, 44–96. o. Lásd továbbá László T. László: „Az egyházak szerepe a zsidómentésben Magyarországon. II. A budapesti zsidóság megmenekülése.” *Katolikus Szemle*, Róma, 31, 3. sz., 1979, 217–235. o.

15. *Vádirat*, 3:186–188. o. A keresztény egyházak szerepét, illetve az antiszemita kampányhoz fűződő kapcsolatukat értékeli Moshe Y. Herczl: *Christianity and the Holocaust of Hungarian Jewry*. New York University Press, New York, 1993. Lásd még Gergely Jenő: „A magyarországi egyházak és a Holocaust.” In: *The Holocaust in Hungary, Fifty Years Later*. Szerk.: Randolph L. Brahm és munkatársai, The Rosenthal Institute for Holocaust Studies, New York, 1995.

16. Lévai: *L'église ne s'est pas tuée. Dossier hongrois 1940–1944*. Édition du Seuil, Paris, 1966, 83–84. o. Lásd még a 15. fejezetet.

17. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 122–124. o.

18. *Uo.*, 124–125. o.

19. 1944. május 11-én kelt levél. Prímási Levéltár, Esztergom.

20. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 125–127. o. Lásd továbbá *L'église ne s'est pas tuée, i. m.*, 85–93. o. A körlevél teljes szövegét lásd a *Vádiratban*, 2:53–61. o.

21. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 183–184. o.

22. *Uo.*, 184–187. o.

23. Apor püspök 1944. június 15-i levelét Cavallier József és Éliás József juttatta el Serédi bíborosnak. A levél szövegét lásd Szenes, *Befejezetlen múlt, i. m.*, 102–103. o.

24. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 188–192. o. A bíboros pásztorlevelének szövegét Szenes Sándor is közreadta, *Kritika*, 1983. május, 21–22. o.

25. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 193. o. Serédi bíboros a levél szövegét belevette a püspököknek küldött július 10-i körlevelébe. Lásd *Vádirat*, 3:126–129. o.

26. A szöveget a püspök és a papság figyelmébe ajánlották, azzal az utasítással egyetemben, hogy július 10-én ne olvassák fel a pásztorlevelet. *Uo.*, 128–129. o. A minisztertanács július 12-én értesült az Antal-féle megegyezésről. *Uo.*, 148–149. o.

27. *Uo.*, 3:315–321. o.

28. A minisztertanács nézeteit Beresztóczy Miklós miniszteri tanácsos a Vallás- és Közoktatási Minisztérium I. (katolikus egyházi ügyek) osztályának vezetője foglalta össze a bíborosnak, július 12-én. Lévai, *Zsidósors Magyarországon*, 195. o.

29. Lásd Szenes beszélgetését Kis György esperessel: Szenes, *Befejezetlen múlt, i. m.*, 283. o.

30. *Vádirat*, 3:312–317. o.

31. A Petőfi rádió a Károlyi Mihály, korábbi miniszterelnök vezette Függetlenségi Csoport brit támogatással fenntartott szerve volt; adásait Alexandriából, Kairóból és Londonból sugározta. *Uo.*, 3:412–413. o.

32. A protestáns egyházak Horthy-korszakbeli viselkedését Kónya István tekinti át: *A magyar református egyház felső vezetésének politikai ideológiája a Horthy-korszakban*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1967. Lásd még Majnai Tamás: „Bíborosok és püspökök a zsidómentés barikádharcában.” *Budapesti Negyed*, III. évf. 2. sz., 1995 nyár, 169–180. o.

33. A protestáns egyházak kilenc vezető alakja ez időben: Ravasz László, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke; Vásárhelyi János, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke; Révész Imre, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke; Enyedi Andor, a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke; Győry